

Asia: VN/8566/2021

Sosiaali- ja terveystieteiden korkeakoulutuksen kehittäminen -hanke (SOTEKO)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot loppuraportista

SOTEKO-hankkeen loppuraportti käsittelee laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon korkeakoulutuksen nykytilaa, ja siinä esitetään useita toimenpide-ehdotuksia alan korkeakoulutuksen vetovoiman lisäämiseen, koulutuspolkujen kehittämiseen, joustavoittamiseen ja työelämän tarpeisiin vastaamiseen. Toimenpide-ehdotukset ovat pääsääntöisesti varsin yleisellä tasolla ja useiden ehdotusten toimeenpano edellyttää vielä jatkoselvittelyä ja resursseja. Raportissa hyödynnetään kattavasti hankkeiden ja aiemman tutkimustiedon tuloksia. Toimeenpanossa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että korkeakoulutettujen määrän lisäystä, tai monia sinänsä kannatettavien raportin ehdotuksia ei voida tehdä nykyresurssein.

Näkemyksenne koskien ehdotuksia sosiaalialan siirtymien sujuvoittamiseksi korkeakoulusektorien välillä (ehdotukset 1-6)

Koulutuspolkujen tulee olla yksilön kannalta sujuvia ja ennakoitavia siten, että niillä on vastaavuutta työelämään ja alan urapolkuihin. YAMK-tutkinnon rinnasteisuuden tarkastelu suhteessa yliopistojen ylempään tutkintoon jää puuttumaan opintopolkuja tarkastellessa, eikä raportissa ei käsitellä ylempien ammattikorkeakoulututkintojen tuottamia mahdollisuuksia vastata sosiaalialan osaamistarpeisiin.

Merkittäväällä osalla sosiaalityön uusista tutkinto-opiskelijoista on suoritettuna sosiaalialan tai –tieteiden korkeakoulututkinto. Yliopistojen edellyttämien, niin sanottujen siltaopintojen laajuus sosionomi AMK -tutkinnon suosittaneilta opiskelijoilta, jotka hakeutuvat sosiaalityön maisteriopintoihin, tulisi olla laajuudeltaan kohtuulliset tai niistä tulisi luopua. Soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet tulisi valita suoraan maisterin tutkintoon. Opiskelijat, joilla on soveltuva alempi korkeakoulututkinto, ja jotka ovat hakeneet ja tulleet valituiksi suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, tulisi ohjata suorittamaan pelkkä ylempi korkeakoulututkinto.

Yliopistojen tulee yhtenäistää ja kehittää AHOT -menettelyään, ja täydentävien opintojen vaatimuksen tulee olla kohtuullinen. Digitalisaatiota hyödyntämällä opintoja voidaan koordinoita ja tuottaa siten, että ne ovat joustavasti ja valtakunnallisesti saavutettavissa. Vaatimusten tulee olla selkeitä ja yliopistojen tulee jatkossakin tarjota täydentäviä opintoja avoimen yliopiston

opintokokonaisuuksina. Avoimen yliopiston maksut tulee pitää kohtuullisina ja opintojen tulee olla suoritettavissa työn ohessa. Lisäksi yliopistojen tulee avata opintotarjontaa ja tarjota erillisinä opintoina mahdollisuuksia suorittaa sosiaalityön pääaineopinnot (perus-, aine- ja syventävät opinnot) niille sosiaalityön kelpoisuuden haluaville, joilla on jo suoritettu soveltuva ylempi korkeakoulututkinto.

Sosiaalityöntekijän kelpoisuuden tuottavien opintojen aloituspaikkoja tulee lisätä. Ensikertalaiskiintiö tai hallitusohjelmassa kirjattu tavoite samantasoisten tutkintojen ja koulutuksen kasaantumisen tarkastelusta ei saa johtaa siihen, että soveltuvan korkeakoulututinnon suorittaneiden opiskelijoiden hakeutuminen sosiaalityön kelpoisuuden tuottaviin maisteriopintoihin vaikeutuisi nykyisestä, tai että tarjonta tälle opiskelijaryhmälle vähenisi.

Pidämme kannatettavana esitystä siitä, että sosiaali- ja terveysministeriön johdolla käynnistetään ensi hallituskaudella sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattilaisten tulevaisuuden osaamistarpeiden ja työnjakojen kehittämisen tarkastelu yhteistyössä hyvinvointialueiden, korkeakoulujen ja keskeisten sidosryhmien kanssa. Tarkastelussa tulee varmistaa yksityisten työnantajien edustus.

Mitä sosiaalialan siirtymiä koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Alkaneella hallituskaudella on varmistettava, etteivät hallitusohjelman korkeakoulutusta koskevat kirjaukset heikennä soveltuvan korkeakoulututkinnon omaavien mahdollisuuksia suorittaa sosiaalityön kelpoisuuteen johtavia opintoja työn ohessa. Aikuiskoulutustuen lakkauttamisen, avoimiin yliopistoihin kohdistuvien leikkausten ja mahdollisten opintomaksujen korotusten sekä korkeakoulutuksen kasautumista ehkäisevien toimenpiteiden yhteisvaikutukset tulee arvioida.

Raportissa ei käsitellä riittävästi ylempien ammattikorkeakoulututkintojen tuottamia mahdollisuuksia vastata sosiaalialan osaamistarpeisiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) 12§:n mukaan hyvinvointialueet eivät voi hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta palveluja, joihin sisältyy julkisen valan käyttöä (jollei tästä lailla erikseen säädetä) tai sosiaalihuoltolain 15§:ssä tarkoitettuja yksilö- ja perhekohtaista sosiaalityötä tai 29§:ssä tarkoitettua sosiaalipäivystystä. Näihin tehtäviin edellytetään usein sosiaalihuollon ammattihenkilölain 7§:n mukaista sosiaalityöntekijän kelpoisuutta, jota ylempät ammattikorkeakoulututkinnot eivät tuota. Sosiaalialan ylempien ammattikorkeakoulututkintojen tuottamalle osaamiselle on kuitenkin yksityisessä palvelutuotannossa kasvavasti tarvetta ja paljon mahdollisuuksia, joten on tärkeää, että yksityiset työnantajat ovat edustettuina sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattilaisten tulevaisuuden osaamistarpeiden ja työnjakojen kehittämisessä.

Näkemyksenne koskien ehdotuksia terveysalan koulutuksen siirtyminen sujuvoittamiseksi korkeakoulusektorien välillä (ehdotukset 7-11)

Terveysalan koulutuksen siirtymien sujuvoittaminen on tarpeellinen ja tärkeä tavoite. Sekä ammattikorkeakoulut että yliopistot ovat viime vuosina lisänneet hoito- ja terveysalan ylempien korkeakoulututkintojen tarjontaa. Koulutusten ja niiden tuottaman työelämävastaavuuden osalta yhtenä haasteena näyttäytyy korkeakoulujen työnajon ja tutkintojen työelämävastaavuuden epäselvyys.

Terveysalan opintopoluissa ammattikorkeakoulututkinnolla yliopiston maisterikoulutukseen siirtyvien 210 (-270) opintopisteen laajuisen tutkinnon tulisi riittää terveystieteen maisterin opintoihin ilman siltaopintoja. Mikäli täydentäviä opintoja tarvitaan, niiden tulee olla suoritettavissa maisteriopintojen ohella. Ahointia ja osaamisen tunnistamista ja tunnustamista tulisi lisätä esimerkiksi osaamisen näyttöjä kehittämällä.

Bolognan prosessin ja opintopolkujen pituuden kannalta on tärkeää pitää terveys- ja hoiva-alan ylempien korkeakoulututkintojen koulutukset ammattikorkeakouluissa vetovoimaisina, niiden tarjonnan tulee olla laajaa ja työelämän tarpeisiin vastaavaa.

Mitä terveysalan siirtymiä koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Ehdotusten toimeenpanossa tulee varmistaa, että korkeakoulujen keskinäiselle ja työelämän kanssa tapahtuvalle yhteistyölle on olemassa tarkoituksenmukainen rakenne. Koulutuspolkujen nopeuttamisen ja oikeantyyppisen osaamisen varmistaminen edellyttää sekä koulutus-, että urapolkujen kehittämistä ja näkyväksi tekemistä. Sote-alan veto- ja pitovoimaa ei voi vahvistaa ilman koulutus- ja urapolkujen keskinäisen yhteyden varmistamista.

Näkemyksenne ehdotuksista kaksoistutkintojen kehittämiseksi (ehdotukset 12-13)

On sekä työelämän että koulutusjärjestelmän kannalta perusteltua, että jo aiemmin sairaanhoitajantutkinnon suorittanut henkilö voi nykyistä joustavammin ja nopeammin hankkia pätevyyden ensihoitajan, terveydenhoitajan ja kättilön tehtäviin

Mitä kaksoistutkintoja koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomoida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Esitettyjen kaksoistutkintoja koskevien mallien haaste tulee olemaan erillisten kokonaisuuksien rahoituksen järjestäminen nykyisessä rahoitusmallissa, jos opinnot eivät suoraan ole osa tutkintokoulutusta.

Näkemyksenne korkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan vetovoimaa ja harjoittelua koskevista ehdotuksista (ehdotukset 14-35)

Raportti ei sisällä merkittäviä tai uusia ehdotuksia sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen vetovoiman lisäämiseen tai harjoittelun sisällön kehittämiseen. Veto- ja pitovoiman ajankohtaisen kokonaiskuvan ylläpitämiseksi on hakijamäärien lisäksi systemaattisesti seurattava myös opinnot keskeyttäneiden ja alalta poissiirtyvien määrää.

Viimeisen korkeakouluharjoittelun toteuttaminen palkallisena on periaatteessa kannatettavaa, mutta sen toteuttaminen käytännössä edellyttää valtion rahoituksen lisäystä. Erityisesti opintojen loppupuolelle sijoittuvan harjoittelun osalta on huolehdittava, ettei lainsäädäntö aseta tarpeettomia rajoituksia sille, miten opiskelijat huomioidaan osana henkilöstörakennetta tai mitä työtehtäviä opiskelija voi itsenäisesti suorittaa. Potilas- ja asiakasturvallisuutta varmistavan lainsäädännön tulee olla ajantasaista ja oikeansuhtaista siihen nähden, mikä on opiskelijan osaamisen taso.

Mitä vetovoimaa ja harjoittelua koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Täydennyskoulutusta, erikoistumiskoulutusta ja ylempiä korkeakoulututkintoja on kehitettävä yhdessä siten, että ne tuottavat osaamista työelämän tarpeisiin ja uudistamiseen. Korkeakouluharjoittelun suorittamista yksityisellä palveluntuottajalla ei tule rajoittaa minkään sote-alan osalta.

Näkemyksenne jatkuvaa oppimista koskevista ehdotuksista (ehdotukset 36-42)

Jotta korkeakoulut kykenisivät vastaamaan sosiaali- ja terveystalouden osaamistarpeisiin, on vuoropuhelulle oltava myös alueelliset ja riittävän vuorovaikutuksen jatkuvuutta varmistavat rakenteet. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista ja tavoitteellista. Ehdotuksissa korostuu YTA-tasoinen koulutuksen ja palvelujärjestelmän kehittämisen suunnittelu, mutta myös hyvinvointialueilla ja yksityisillä työnantajilla on paikallisiin osaamistarpeisiin pohjautuvia kehittämistarpeita ja mahdollisuuksia tunnistaa osaamisvajeita, joihin korkeakoulujen ja työelämän yhteistyössä suunniteltavilla koulutuksilla ja kehittämishankkeilla voidaan vastata.

Korkeakoulujen on tarpeen mukaan hyvä tuottaa pieniä osaamiskokonaisuuksia palvelujärjestelmän tarpeisiin, ja avata digitaalista opetustarjontaa ja materiaaleja myös työelämässä olevien ammattilaisten tarpeisiin. On kuitenkin tiedostettava, että tutkintoon johtava koulutus ja pienet osaamiskokonaisuudet eivät ole vaihtoehtoisia jatkuvan oppimisen muotoja. Urapolkujen ja työelämän pitovoiman näkökulmasta on tärkeää, että pienet opintokokonaisuudet voidaan tarvittaessa katsoa tutkintoon sisältyviksi, tai ne voivat olla tutkintoon valmistavia opintoja.

Mitä jatkuvaa oppimista koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomioida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

Alkaneella hallituskaudella on varmistettava, etteivät hallitusohjelman korkeakoulutusta koskevat kirjaukset heikennä soveltuvan korkeakoulututkinnon omaavien mahdollisuuksia suorittaa sosiaalityön kelpoisuuteen johtavia opintoja työn ohessa. Aikuiskoulutustuen lakkauttamisen, avoimiin yliopistoihin kohdistuvien leikkausten ja mahdollisten opintomaksujen korotusten sekä korkeakoulutuksen kasautumista ehkäisevien toimenpiteiden yhteisvaikutukset tulee arvioida.

Näkemyksenne mielenterveyspalvelujen osaamistarpeisiin vastaavan koulutuksen kehittämisestä (ehdotukset 43-50)

Ehdotus mielenterveysalan ammattilaisten koulutuksen kehittämisestä siten, että se tukee hoidon painopisteen siirtämistä peruspalveluihin, on kannatettava.

Mitä mielenterveyspalvelujen osaamistarpeisiin vastaavan koulutuksen kehittämistä koskevien ehdotusten toimeenpanossa tulisi huomoida? Miten edustamanne organisaatio voi tukea ehdotuksia?

-

Näkemyksenne sote-uudistusten edellyttämiä osaamistarpeita koskevista ehdotuksista (ehdotukset 51-54 ja luku 7)

SOTEKO-hankkeen osalta huomionarvoista on se, että hanketyöskentely on kohdentunut vain osaan sote-ammattilaisista. Tarkastelun ulkopuolelle on jätetty mm. lääkärit ja psykologit, joiden lisäksi

kuntoutuksen alaa on tarkasteltu erillisessä hankkeessa. Näin ollen sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuspoliittisten linjausten kokonaisuuden arviointi suhteessa integroituun sote-järjestelmään jää vajaaksi.

On kannatettavaa, että korkeakoulut kehittäisivät koulutussisältöjä yhteistyössä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjien sekä julkisten ja yksityisten palveluntuottajien kanssa. Vuorovaikutusta työelämän kanssa on entisestään vahvistettava.

Lindeberg Laura
Hyvinvointiala HALI ry